

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования

«Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова»
Институт языков и культуры народов Северо-Востока Российской Федерации

Принята на заседании
Ученого совета ИЯКН СВ РФ
«24» января 2024 г.
Протокол №5

Утверждаю:
Директор ИЯКН СВ РФ
Горотов Г.Г./
2024 г

ПРОГРАММА

вступительного испытания для поступающих по направлению подготовки

44.03.05 – Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)

Профили:

- Родной язык (якутский) и литература и организация воспитательной деятельности
- Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский)
- Родной язык (якутский) и литература и дополнительное образование (культурно-досуговая деятельность)

1. Общие положения

Формы и условия проведения вступительных испытаний для поступающих определяются Ученым советом института и доводятся до сведения поступающих не позднее, чем за полгода до начала приема вступительных испытаний. Для поступающих создаются необходимые к подготовке условия, желающие могут посещать бесплатные консультации. Вступительные испытания по родному (якутскому) языку и литературе определяются по 100-балльной системе.

Для поступления по направлению подготовки 44.03.05 – Педагогическое образование Профили: Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский) и Родной язык (якутский) и литература и дополнительное образование (культурно-досуговая деятельность) как результаты вступительных испытаний по родному (якутскому) языку и литературе (профессиональное испытание) признаются результаты единого республиканского экзамена по родному (якутскому) языку и литературе.

2. Определение содержания вступительных испытаний

Вступительные испытания должны определить уровень усвоения поступающим материалов по якутскому языку и литературе, предусмотренного учебной программой школы и охватывать все минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим государственным образовательным стандартом. Вступительные испытания включают в себя вопросы по дисциплинам «Якутский язык» и «Якутская литература». Комплексный характер экзаменационной работы по якутскому языку и литературе позволит проверить и оценить уровень подготовки экзаменуемых с разных сторон компетенций: лингвистической, языковой, коммуникативной и общекультурной.

Ответ должен подтвердить достаточно полное знание материала по якутскому языку и по якутской литературе основных тем изученной программы.

3. Требования, проверяемые в ходе вступительных испытаний

Экзаменуемый должен показать и подтвердить:

- знание вопросов якутского языка по программе общего образования;
- знание основных произведений якутских писателей из школьной программы;
- владение якутским языком в его разговорной и литературной форме;
- знание истории родного языка, ее современного состояния и перспектив избранной специальности.
- способности анализа и обобщения знаний по якутскому языку и литературе.

4. Перечень основных учебных тем по дисциплине «Якутский язык» и «Якутская литература»

Вариант работы содержит по части I - 20 вопросов (1-20), по части II - 2 задания.

Распределение заданий по темам

1.1 Лексика – 2

1.2 Фонетика - 1

1.3 Морфология - 4

1.4 Синтаксис – 3

2. Вопросы по содержанию произведений якутских писателей

3. Вопросы по теории якутской литературы

Распределение заданий по баллам (40 б.)

По I части – за каждый правильный ответ ставится 2 б.

По II части

1 задание (грамматический разбор и выполнение заданий, 5 заданий, 1 задание – от 5 до 8 б.) – 26 б.

2 задание (сочинение) – 34 б.

Методические рекомендации по проведению вступительных испытаний

Сдача вступительных испытаний проводится на открытых заседаниях экзаменационной комиссии с участием не менее трех человек. В состав комиссии, принимающей экзамен по направлению, входит не менее трех преподавателей кафедры якутского языка.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100балльной системе и объявляются на 3-й день после оформления в установленном порядке протоколов заседаний экзаменационной комиссии.

На выполнение испытательной работы отводится 4 часа (2400 минут).

Подготовка к выполнению работы – 20 мин.

Часть I включает 20 вопросов с кратким ответом. Среднее время выполнения одного задания этой части – 1-3 минуты. Ориентировочное время выполнения этой части работы – 50 минут.

Часть II включает 2 задания. На выполнение вопросов первого задания требуется от 3-7 минут. Ориентировочное время выполнения 1 задания – 40 минут.

Рекомендуемое время выполнения 2 задания II части, состоящей из одного задания с развернутым ответом (письменная работа) – 60 минут.

Самостоятельная проверка работы – 20 мин.

Оценивание I части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	1б.	1б.	1
2	1б.		1
3	1б.	1б.	2
4	1б.	1б.	2
5	1б.		1
6	1б.	1б.	2
7	1б.		1
8	1б.	1б.	2
9	1б.		1
10	1б.		1
11	1б.		1
12	1б.	1б.	2
13	1б.	1б.	2
14	1б.	1б.	2
15	1б.		1
16	1б.	1б.	2
17	1б.		1
18	1б.	1б.	2
19	1б.		1
20	1б.		1
	20 б.	10 б.	30 б.

Оценивание II части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	3 б.	4 б.	7 б.
2	3 б.	4 б.	7 б.
3	3 б.	3 б.	6 б.

4	3 б.	4 б.	7 б.
5	3 б.	3 б.	6 б.
	15 б.	18 б.	33 б.

Критерии оценивания сочинения

№	Сыаналыыр кэрин	Баала
K1	Уус-уран айымныы эбэтэр анал тиэмэ (ырытыы) ис хоһоонун билии	1/1
K2	Айымныыга эбэтэр бэриллибит тиэмэҕэ көтөбүллэр проблеманы сөпкө ойдоон, ырытыы	1
K3	Өйтөн суруйуу тиэмэтин арыыы	1
K4	Уус-уран суруйуу ньымаларын билии уонна суруйууга туһаныы: эпитет, тэннэбил, метафора, ханалытан этии	1/1
K5	Суруйааччы олобун, айар үлэтин сүрүн олуктарын билии эбэтэр анал тиэмэҕэ сыһыаран киллэри	1
K6	Өйтөн суруйууга норуот, айымныы устуоруйатын билиини туһаныы	1/1
K7	Өйтөн суруйууга литература ырытыытын таба туһаныы	1/1
K8	Өйтөн суруйууну тус бэйэ ылыныытын быһаарыы	1
K9	Өйтөн суруйуу сүрүн санаатын уонна проблематикатын быһаарыы	1
K10	Айымныы геройдарын эбэтэр анал тиэмэҕэ туһааннаах персонаһы ырытыы	1/1
K11	Өйтөн суруйуу ис хоһоонун сырдатар матырыйаалы туһаныы (эпиграф, айымныыттан быһа тардыы, бэргэн этиилэр)	1/1
K12	Литература историятыгар суруйуулары туһанан, уус-уран айымныыны ырытыы уонна анал тиэмэҕэ бэйэ быһаарыытын суруйуу	1/1
K13	Литература теориятыгар суруйуулары туһанан, уус-уран ырытыы түгэннэрин киллэри	1/1
K14	Айымныыга эбэтэр бэриллибит тиэмэҕэ тус бэйэ сыһыанын быһааран суруйуу	1/1
K15	Ырытыыга литература терминнэрин туһаныы	1/1
K16	Сааһылаан уонна толкуйдаан ырытыы көстүүтэ	1/1
K17	Айымныыны эбэтэр анал тиэмэни ырытыыга бэйэ санаатын, сыанабылын суруйуу (суруйуу түмүгэ)	1/1
K18	Атын айымныыны эбэтэр олоххо сыһыаннаах түгэни кытта тэннии тутан суруйуу уонна тэннээн көрүү	1/1
K19	Сурук бэлиэтин билии уонна таба туһаныы	1
K20	Таба суруйуу быраабылаларын билии	1
K21	Суруйуу биир кэлим ис хоһоонноох буоларын ситиһии	2/1
K22	Этии тутулун сөпкө оноруу, этиигэ грамматика быраабылаларын сөпкө туһаныы	1/1

Демонстрационный вариант заданий вступительных испытаний по якутскому языку и литературе

Үлэ икки чаастаах.

Үлэ бастакы чааһыгар 20 боппурус бэриллэр. Хас биирдии боппурус хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэҕэ, соруудах аллараа өттүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Эппиэккин тэйбэккэ, сурук эбэтэр атын бэлиэтэ суох суруй.

Үлэ иккис чааһа 2 соруудахтаах.

Бастакы соруудаҕы толорууга этии бэриллэр, ол этиини уонна этиигэ бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ыйыллыбыт соруудахтарынан ырытарын ирдэнэр. Тылы састаабынан, саҥа чааһынан, ситимнэри арааһынан ырытыылары оноробун. Этиини тутулунан ырытарга этии тиибин, арааһын, састаабын ыйабын.

Иккис соруудахха айан суруйуу тиэмэтэ бэриллэр. Ирдэбилинэн айан суруйуу 150 тыллаах эбэтэр онтон ордук буолуон сөп, ол эрэри 100 тылтан абыаа суох буолуохтаах. Бэриллит тиэмэни толору арыан суруйарга дьулуһабын.

I чааһа

Үлэ I чааһыгар бэриллэр соруудах наарданыыта манньк буолар.

1, 4, 6, 9 – саха тылын морфологиятыгар ыйытыылар. Холобур, сана чааһын, тыл састаабын быһаарыы.

2 – фонетика соруудаа. Холобур, аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон систематын уратытын, дорҕоон наарданыытын, уларыыытын быһаарыы.

3, 8 – лексика ыйытыылары. Холобур, тыл суолтатын, араастарын, биирдэм эбэтэр тыл ситиминэн бэриллэр тыл уратыларын быһаарыы.

5, 7, 10 – синтаксис соруудахтара. Холобур, этии арааһын, этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин, ситим араастарын, ньыматын быһаарыы.

11 – 20 – саха литературатыгар билиини тургутан көрөр ыйытыылар.

Барыллаан ыйытыктар уонна соруудахтар

1. Бу ситимнэргэ кирибит тыллар ханнык сана чааһынан бэриллитин быһаар. Сааскы кэм, ылааны күн, үлэһит киһи, дорҕоонноох тойук, ылыыр оҕо.

2. Саха алпабыытыгар баар бүтэй дорҕоон ахсаанын ый, сахалыы дорҕооннору туспа суруй.

3. Бу этиигэ туттуллубут сомоҕо домоҕу биир тылынан солбуйан туспа суруй.

Окко кирир кэм буолла да, Сэмэн оҕонньор биллибэтэ. Кулубаа барбыт үгсүү эмиз таасты тимирдэ.

4. Бу этиигэ бэлиэтэммит аат тыл үөскээбит ньыматын суруй. **Күн-дьыл ити курдук биллибэккэ аһан истэ**

5. Даһааһын аат туохтууртан үөскүүр сыһыарыытын билэргин суруй, холобурдаа.

6. Бэриллит этиигэ көмө тыллары булан, сыстар тылларын кытта туспа суруй.

Мин ары саҕатыгар тийэ оҕустум, сотору үрдүбүнээҕи маһым кураанах мутугар кэбэ кэлэн олоро биэрдэ.

7. Бу этиигэ сирэй саһаны киллэрэн уларытан суруй.

Мин оройуон кииниттэн командировкаа сылдьарым, Чаран нэһилиэгэр баран иһэрим туһунан быһыта-орута кэпсээн биэрэбин.

8. Бэлиэтэммит тылга синонимныы тыллары булан суруй. **Чаччаччы хаппыт хагдан сэбирдэхтэр суолга үктээтэх аайы тыастара хачыгырас.**

9. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын ааптарын (псевдоним) кытта суруй.

“Аны биридэ дьүһүн кубулунан,

Быста-быста салһанан,

Тимирэ-тимирэ күөрэйэн,

Өлө-өлө тиллэн көрүүбүн...”

10. Эрилик Эристиин олонхотун аатын ый, ис хоһоонун кылгастык бэлиэтээн суруй.

11. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын бэлиэтээн суруй. **«Күннэр-түүнэр, уорбалара-өрөбөлөрө солбуһа туттаннаан, көтөн аастылар. Аан туманнаах ахсынны аһара баттанна. Тонсоҕой торулуур. Тон болуо тыыннаах тохсунньу үүннэ.»**

12. С.С.Васильев-Борогонскаяй “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар бухатыыр төрөппүттэрин аатын ый.

13. Бэлиэтэммит тыл арааһын быһаар.

Икки табабын бу Хабырыллаҕа биэрэбин, айанныырыгар атах тардыстыа.

14. Алампа маннайгы айымньытын аатын, жанрын ый.

15. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Новгород сиригэр хорсуннук кыргыһан өлбүт саха буойуннара хохуйуллубут айымньыларын аатын, ааптарын быһааран суруй.

16. Бу этиигэ бэлиэтэммит туохтуур көрүнүн быһаар. **Чүөчээски балтын суругун иэдэнигэр сыһыары туннахтаата.**

17. Бу этиини болҕойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй, суолталарыгар анардас тыл ситиминэн биирдии холобурдаа. **Биригэдьиир, хонтуора дьиэтин айаҕар кэтээн турар массынаатыгар олороот, бурҕачыта турда.**

18. Бу этиигэ аһаҕас дорҕооннору болҕойон көр, араастарын быһааран суруй.

Кулан оҕо саастарга оонньоомохтоон хаалыаҕын.

19. Бу тыллары сыһыарыы падежка (түһүккэ) туруор уонна ханнык санга чааһа буолалларын ый. **Аҕа, сыһылаах, хонуу, биэс.**

20. Бэриллибит этиини быһаар, арааһын, ситимин, ньыматын быһааран суруй.

Алаас тула өттө бүтүннүүтэ үрдүк сыырынан иилэнэр, ол сыыр чабырҕайдарыгар тийэ хара тыа үүнэн турар.

21. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык санга чааһа буолалларын быһаар, грамматикалыы уратыларын ый. **Кырдыктан кыһыһар сатаммат, кырдыгы кыһыран кыйбаккын.**

22. Бу тыл ситимнэриттэн сомоҕо домохтору булан суруй, суолталарын ый.

Кыһыл тылынан кыһар, буута быстарынан, тимир суол, аан дойду, аҕатын туйаҕын хатарбыт, хой баһын туойар, баҕа батаһа.

23. Бу этиигэ сурук бэлиэтэ туруутун быһаар. **Кыраай тайбалартан, таас дьаангылартан буордаах үрэх уулаара курулуу-харылыы таннары ытыллан түспүттэр, барылаччы тэппитинэн кутуллубуттар.**

24. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык санга чааһа буолалларын, араастарын, халыыптарын ый. **Үс үллэр үөстээх, үллэр дэбилгэн уулаах Өлүөнэ өрүс унуоргута биллибэт кизбэ кизлитэ дэбилиһэ энсиллибит, холорук ытыйбытын курдук, төттөрү-таары чөмөрүйэ бурулуйбут.**

25. Бу этиини болҕойон аах, бэлиэтэммит тыл суолтатын быһааран суруй.

Хамандыырын солбуйааччыта ытыалаһыы аймаатыгар, сыбыдах ат үөһэ түһэн, ыстаннаран хаалар.

26. Бу этиин быһаар, арааһын, чаастарын, ситимин ый.

Сарсыарда күн күлүмүрдүү умайан тахсан эрдэбинэ, Күүдэпчимэ эбэ арбаа сабатыгар киһи-сүөһү бөбө тобуоруйар.

27. Бу этиини болбойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй.

Омук сириҥ туристара өрүс хааһыгар кэлэн тохтоотулар.

28. Бу тылларга тыл олоҕор сана сыһыарыы эбиллиитигэр кыараҕас аһаҕас дорҕоон симэлийбит түбэлтэлээх тыллары булан туспа хоруйгар суруй.

Аппын, оонньуурум, төннөр, атынан.

29. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык түһүккэ (падежка) турарын ый, падеж сыһыарыытын барыйааннарын кытта ый, этиигэ ханнык чилиэн буоларын быһаар.

Микиитэ Өлөксөйдүүн аан маннай ити курдук көрүстүлэр.

30. «Народные писатели Якутии» хартыына ааптарын суруй.

31. Харысхал историческай драматын аатын суруй.

32. С.С. Васильев-Борогонскай “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар Үрүн Аар тойон ыйаабынан Күн-ый күлүүһүннүгүнэн аатырбыт кимин суруй.

33. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо бастакы вариантын ааптарын суруй.

34. Дмитрий Кононович Сивцев-Суорун Омоллоон драмаларыттан суруй.

II чааһа

1. Бэриллитбит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олоҕун, сыһыарыыларын быһааран, дорҕоон уларыыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы сана чааһынан тэнитэн ырытыы: сана чааһын олоҕун, суолтатын, үөскээһинин уонна уларыыытын, этиигэ туттуллуутун быһаарыы. Этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин ньымаларынан, араастарынан ырытыы. Бэриллитбит этиини чилиэннэринэн бэлиэтээһин. Этиини тутулунан ырытыыга этии арааһа, тийбэ, састааба ыйыллар.

Күөх тумул киһитэ-сүөһүтэ элбээтэ, онон киһи көрө-көрө үөрүүн-көтүүн курдук буолбут.

Бу этиигэ маннык ырытыылары онор.

1. Этиигэ аннынан тардыллыбыт тыллары састаабынан, халыыбы тутуһан ырыт.

2. Бэлиэтэммит тыллары сана чааһынан ырыт.

3. Бэриллитбит тыл ситимнэрин араастарын быһаар:

Күөх тумул-

Киһитэ-сүөһүтэ элбээтэ-

Үөрүүн-көтүүн курдук-

Көрө-көрө үөрүүн-көтүүн-

4. Этиини чилиэнинэн ырыт (болдьох бэлиэтинэн көрдөр).

5. Этиини тутулунан ырыт.

1. Өйтөн суруйуу

Темата: Төрөөбүт айылҕан кэрэтэ (саха поэттарын айымньыларыгар айылҕаны ойуулааһын – пейзажной лирика)

Өйтөн суруйуу сүрүн ирдэбиллэрэ

Өйтөн суруйуу тиэмэтэ көнүл эбэтэр айымньыга сыһыарылар, айымньыттан холобурдуохха сөп. Экзамен вариантыгар биир тиэмэ бэриллэр. Экзамен кыттааччыта бу үлэтин толкуйдаан, былааннаан, биир кэлим суруйууну ситиһэргэ дьулуһуохтаах.

Манна туттарааччы бэриллибит тиэмэни бэйэтэ анаарар, ырытар-сыаналыыр дьоһура, төрөөбүт литературатын, бэриллибит тиэмэни билэр таһыма көстүөхтээх. Айан суруйууга экзаменна кыттааччы маннык сүрүн ирдэбиллэри тутуһуохтаах.

- өйтөн суруйуу тутулун тутуһуу;
- этии тутулун кэспэккэ ситимнээхтик суруйуу;
- сурук бэлиэтин, таба суруйуу быраабылатын билии, сөпкө туһаныы;
- уус-ураннык суруйары ситиһии;
- айымньыттан эбэтэр истэн уус-уран быһа тардыылары туһаныы;
- суруйуу тиэмэтин, проблематын, санаатын табатык өйдөөн суруйуу;
- сааһылаан, ырытан суруйуу;
- бэйэ сыаналааһына, табыгастаах түмүгү оңоруу.

Бу программа соруудахтара маннык наарданан киирдилэр, үлэ бастакы чааһыгар 34 соруудах, үлэ иккис чааһыгар 6 соруудах, онон барыллаан соруудах ахсаана - 40.

Үөрэх кинигэлэрэ

1. Саха тыла. Морфология: 6 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2009.
2. Саха тыла. Морфология: 7 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2006.
3. Саха тыла: 8-9 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2004.
4. Саха литературата: 9 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1999.
5. Саха литературата: 10 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1994.
6. Саха литературата: 11 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 2000.

Эбии литература

1. П.С. Афанасьев Саха тылын лексикологията. Я., 1996.
2. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тыла. Лексика уонна морфология. Я., 2000.
3. Н.Д. Дьячковский. Саха тылын фонетиката. Я., 2000.
4. И.П. Винокуров, М.А. Черосов. Саха тылын синтаксиса. Судургу этии. Я., 1991.
5. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тылын синтаксиса. Холбуу этии. Я., 1996.
6. Окорокова В.Б., Попова М.П. Билинни саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., 2011.
7. Максимова П.В. 1960-80 -с сыллардаагы саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., изд-во СВФУ, 2010.
8. Чиркеева Д.И. Единый республиканский экзамен по якутскому языку и литературе (11 кл.) [учебно-методическое пособие] (на якутском языке). Я., 2018, 132 с.
9. Чиркеева Д.И. Саха тылыгар эрчиллиилэр уонна соруудахтар халыыптара. Я., 2021, 85 с.